

Belevingslandbouw rond Almere

stelsysteem

innovatie

WAGENINGEN UR

For quality of life

Landbouw beleven

Voelen, ruiken, proeven

Zoals flats onlosmakelijk verbonden zijn met de stad, hoort ruimte bij de landbouw. Geef de mensen uit die flats een stukje landbouw waar ze die ruimte voelen, waar ze kunnen genieten, waar ze direct kunnen proeven, ruiken en beleven. Dat concept hebben onderzoekers van Praktijkonderzoek Plant en Omgeving (PPO) voor ogen als ze denken aan belevingslandbouw. In de omgeving van Almere probeert PPO deze vorm van landbouw van de grond te krijgen met allerlei organisaties, instanties en ondernemers. In een workshop over belevingslandbouw in november 2004 stond de vraag centraal welke mogelijkheden de partijen zien rond Almere.

Wie praatten mee?

In de workshop praatten de volgende partijen mee: Provincie Flevoland, Gemeente Almere, NLTO, Landschapsbeheer Flevoland, Stadsboerderij Almere, Christelijk Agrarische Hogeschool Dronten, Rabobank, Natuurcentrum het Eksternest en Wageningen UR.

Waarom belevingslandbouw?

De landbouw is nog niet duurzaam genoeg, vinden de agrarische sector, het ministerie van LNV en de maatschappij. Bestrijdingsmiddelen belasten het milieu nog steeds te zwaar. Ondanks vele inspanningen is een pesticidenloze of -arme landbouw nog niet binnen bereik. Alleen een radicaal andere koers lijkt een oplossing te bieden. Met De smaak van

morgen wil PPO een sprong in die richting maken. Daarbij onderscheidt het project twee vormen van landbouw. De eerste vorm - de productielandbouw - produceert voor een lage prijs in de gebieden ver van de stad. De tweede vorm - belevingslandbouw - vindt plaats in de directe omgeving van de stad en richt zich op de behoeftes van die stadsbewoners. Daarmee krijgt deze landbouw bestaansrecht op de dure gronden in de nabijheid van de stad.

Wat is belevingslandbouw?

Stadsbewoners 'belevén' landbouw door agrarische productie bewust te ervaren en te waarderen. Ze zien bijvoorbeeld graag bloeiende akkerranden en kleurige bollenvelden langs fietsroutes. Ze zijn zelfs bereid daarvoor te betalen door een routebeschrijving te kopen. In dat geval is de beleving van een afstand. De boerderij kan echter ook dienen als overnachtingsplaats, plek om gehandicapten zorg te geven of een rondleiding te geven aan schoolkinderen. Dan is de beleving actiever. Nog een andere vorm van beleving is het kopen of zelf oogsten van producten op de boerderij. Er zijn dus verschillende vormen van belevingslandbouw, die elk een ander type bedrijf vragen en een ander type ondernemer.

'Het PPO-project richt zich tot nu toe uitsluitend op plant, terwijl belevingslandbouw toch niet zonder dieren kan!'

Almere als groeistad

Almere lijkt in de soort mensen die er wonen op een stad, zo laat een enquête van ITM Motivaction zien onder de bewoners van Almere. Het is een stad van sterk geïndividualiseerde gezinnen, gericht op presteren en carrière maken. Motivaction maakt in zijn onderzoek onderscheid tussen acht leefstijlen, variërend van traditioneel tot modern en post-modern. Iedere leefstijl vertegenwoordigt een bepaald sociaal milieu met eigen waardenoriëntaties. De traditionele burgerij, die vasthoudt aan tradities en materiële bezittingen, en de post-materialisten, die zichzelf willen ontplooiën en opkomen voor sociaal onrecht en het milieu, zijn de groepen die belevingslandbouw het meest zullen zien zitten.

Christian Zalm, gemeente Almere

'Vormen van landbouw, zoals belevingslandbouw, hebben wel toekomst in Almere, denk ik. Alleen vraag ik me af of Almere een geschikte locatie is, omdat Almere uit meerdere kernen bestaat. Dat wijkt nogal af van het concentrisch stadsmodel, waar het onderzoek van uitgaat. Bovendien is de huidige landbouw rond Almere de ultieme vorm van goed renderende grootschalige productielandbouw. Aan de andere kant is Almere aangewezen als groeistad. Met belevingslandbouw, bijvoorbeeld een transformatie naar zorg, wordt Almere als stad ook rijker. Ik wil wel meedenken in die zoektocht naar vormen van landbouw die hier passen.'

'Het is interessant om te onderzoeken of belevingslandbouw een bijdrage kan leveren aan de kwaliteit van deze stad, terwijl het ook wat oplevert voor de boer.'

Belevingslandbouw bij Florian de Clercq

Landgoed De Olmenhorst in Lisserbroek is een begrip in de omgeving. Eigenaar Florian de Clercq koos er in 1994 welbewust voor om met belevingswaarde zijn landgoed opnieuw vorm te geven. De Olmenhorst bestaat uit biologische appelteelt en gangbare perenteelt, een landgoedwinkel met zelfgemaakte producten, horeca, feesten en partijen, zelfpluk en adoptie van appelbomen. 'Maar', zegt De Clercq, 'onze grootste kracht zit niet in onze heerlijke appels. Wij hebben hartje Randstad een stukje beleving te bieden met rust en ruimte, lekker buiten en zelf mogen doen.'

De combinatie van fruitteelt en beleving is niet vanzelf tot stand gekomen. 'Tot tien jaar geleden dacht ik nog dat ik de grond van mijn betovergrootvader alleen kon behouden door het bedrijf zo efficiënt en grootschalig mogelijk in te richten.' In 1992 stortte de fruitprijs in. De Clercq kwam in een financiële crisis en raakte zwaar in de put. Het jaar 1994 naderde, het jaar waarin het bedrijf honderd jaar zou bestaan. 'Dan moeten we nog feestvieren ook', zei ik tegen mijn vrouw. Zij zei dat we dat zo moesten doen dat het wat oplevert.'

De Clercq organiseerde een open dag met rondleidingen, een tentoonstelling over de historie van het bedrijf, horeca-activiteiten, een kleine markt en zelfpluk. Tot De Clercqs verbazing kwamen er zesduizend mensen op af. 'Het werd een enorme puinhoop, de toiletfaciliteiten, parkeergelegenheid: alles was ontoereikend. Desondanks was er sfeer, gezelligheid. Toen viel het kwartje, ik ging het voortaan anders doen.' De Clercq biedt nu vele activiteiten aan op zijn bedrijf. 'Het is én, én, én. Maar ik blijf fruit telen, want daarin zit de authenticiteit. En zeg nou eerlijk: diep van binnen wil iedereen natuurlijk eigenlijk gewoon boer zijn.'

'Blijven jullie het belevingslandbouw noemen? Het is een term die voortkomt uit een imagoprobleem van de landbouw, terwijl het gewoon om een vorm van landbouw gaat. Met die term kan ik niet bij mijn wethouder aan komen.'

Carolien Visser, provincie Flevoland

'Ik vraag mij af of belevingslandbouw een oplossing biedt voor het grote middengebied tussen Almere en Lelystad. De ondernemers daar hebben een goed renderend bedrijf, dus de noodzaak voor omschakeling ontbreekt. Ik vind bovendien de benadering om pesticidenloos te gaan werken een negatief uitgangspunt en vraag mij af of dit voor het onderwerp voldoende zal opleveren. Gebruik van pesticiden is inderdaad een knelpunt voor de landbouw, maar voor ons speelt dat belang veel minder. Voor ons gaat het om combinatie van landbouw met natuur en recreatie en hoe je dat vorm kunt geven. Dan heb je het veel meer over de

ruimtelijke ordening. Het is wel belangrijk om de agrariërs attent te maken op een andere landbouw, maar dan hangt het er van af waar het onderzoek zich op gaat richten. De onderzoekers zouden een optielijstje moeten maken van verschillende vormen van belevingslandbouw voor verschillende typen gebied.'

'We moeten de discussie met de gemeente Almere verder voeren over hoe je dit in kan vullen.'

Resultaten uit de workshop

Sleutelfactoren voor het slagen van belevingslandbouw bij Almere

- > *Duurzaam ondernemerschap*: De motivatie en kwaliteit van de ondernemer zijn belangrijk. Iemand moet willen, maar de economische basis moet ook voldoende zijn.
- > *Politieke besluitvorming, beleidsvorming en draagvlak*: Een zekere politieke welwillendheid is onontbeerlijk waarbij landbouw niet als sluitstuk gezien mag worden. Zo is het nodig de ruimtelijke ordening en beleid op elkaar af te stemmen, regelgeving aan te passen en daadwerkelijk besluiten te nemen.
- > *Betekenis voor de stad*: De stad moet de landbouw als kans zien en belang hechten aan de educatie.
- > *Doordachte concepten*: Ieder bedrijf moet uniek zijn en blijven, aansluiten bij de behoeften van de burger en verbinding zoeken met andere branches. Vee verhoogt de beleving.
- > *Locatiekeuze*: De belevingslandbouw moet op een plek liggen die toegankelijk is voor burgers en past in het landschap.

'Bij ondernemers én gemeente moet een knop om. Bij ondernemers valt het kwartje ineens, bij de gemeente duurt dat proces heel lang.'

Nog vijf stadsboeren er bij

Samen verder

Jan-Eelco Jansma, projectleider: 'PPO probeert een tamelijk uniek proces op gang te krijgen. We willen alle relevante partijen bij elkaar brengen en deze zo prikkelen dat zij gezamenlijk met concrete initiatieven komen. Daar dagen we ze echt toe uit. Nu zeggen velen nog tegen ons: 'Laat maar horen wat jullie ons te bieden hebben'. We hopen dat ze straks zeggen: 'Wij willen en kunnen dit samen doen!' De workshop was het startpunt. Een volgend baken is het oprichten van een innovatienetwerk met alle betrokken partijen. Ik hoop dat het resultaat is dat er in 2010 nog vijf stadsboeren bij zijn gekomen in Almere.'

Tineke van den Berg, stadsboerin Almere

'Ik denk dat belevingslandbouw rondom Almere toekomst heeft. Voor een boerenbedrijf is het een duurzame kans, burgers vinden het leuk en het past in de omgeving. Wij trekken graag samen op met PPO. Voor ons is alle onderbouwing en ondersteuning die we kunnen krijgen voor ons concept weer een stapje in de goede richting. De enige randvoorwaarde is dat de h ele gemeente er voor gaat, dus niet alleen B&W en de afdeling milieu en educatie, maar ook andere ambtenaren, van grondzaken en van ruimtelijke ordening. Ja, en natuurlijk moet je als ondernemer een lange adem hebben. Dan kun je iets moois beleven, is onze ervaring.'

Deze brochure doet verslag van een workshop Belevingslandbouw rond Almere. De workshop is een onderdeel van het innovatieproject De smaak van morgen dat technisch onderzoek naar het minimaliseren van het pesticidengebruik in de landbouw, plaatst in een maatschappelijke context. De Smaak van morgen zoekt naar vormen van landbouw die hierbij passen, onder andere in de omgeving van Almere. Praktijkonderzoek Plant en

Omgeving (PPO), onderdeel van Wageningen UR, voert het project uit in het kader van de onderzoeksprogramma's voor systeeminnovaties in de geïntegreerde en biologische open teelten. Opdrachtgever is het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Overname van teksten is toegestaan mits voorzien van duidelijke bronvermelding.

Belevingslandbouw rond Almere © PPO, Lelystad, januari 2005 Uitgave Praktijkonderzoek Plant en Omgeving'
Projectleider Jan-Eelco Jansma, e Janeelco.Jansma@wur.nl t 0252 462 112 of 0320 291 111 Met dank aan Melanie Reekers, Natoe Consult, Joanneke Spruijt, PPO, Peter van Waart, ITM Motivaction Productie en tekst Leonore Noorduyn, De Schrijfster, Wageningen Eindredactie Lara de Bruin, Bureau voor schriftelijke communicatie, Nieuw Vennep Fotografie Jan-Eelco Jansma PPO Huisstijl Wageningen UR VAHK Vormgeving Jelle de Gruyter, Grafisch Atelier Wageningen Druk Drukkerij Modern, Bennekom